

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ, ІСТОРІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

ЗАТВЕРДЖЕНО
на засіданні кафедри загальної та
соціальної психології
протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.
завідувач кафедри
_____ професор Олена БЛИНОВА

СИЛАБУС ОСВІТНЬОЇ КОМПОНЕНТИ
МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПСИХОЛОГІЧНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Освітня програма «Психологія»
третього (освітньо-наукового) рівня
Спеціальність 053 Психологія
Галузь знань 05 Соціально-поведінкові науки

Херсон 2020

1. Опис курсу

Назва освітньої компоненти	Методологія наукового психологічного дослідження
Тип курсу	Обов'язкова компонента (цикл професійної підготовки)
Рівень вищої освіти	Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
Кількість кредитів/годин	3 кредити / 90 годин
Семестр	1-й семестр
Викладач	Блинова Олена Євгенівна (Olena Blynova), професор, доктор психологічних наук, професор кафедри загальної та соціальної психології https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=list_works&hl=ru&user=U3gNHX0AAAAJ
Посилання на сайт	http://ksuonline.kspu.edu/course/view.php?id=2338
Контактний телефон	+38(050)1408270
Email викладача:	elena.blynova@gmail.com
Графік консультацій	Раз на тиждень відповідно до графіка консультацій
Методи викладання	лекційні заняття, семінарські заняття, практичні кейси, тестові завдання, індивідуальні завдання
Форма контролю	1-й семестр – екзамен

2. Анотація до курсу

Освітня компонента «Методологія наукового психологічного дослідження» є складовою частиною обов'язкових навчальних дисциплін циклу професійної підготовки.

Курс спрямований на надання здобувачам третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти необхідного обсягу знань у галузі методології наукових досліджень, забезпечує підготовку їх до самостійного проведення науково-психологічного дослідження та написання дисертаційної роботи як кваліфікаційної наукової праці. Завдання курсу полягають у тому, щоб сформувати в здобувачів цілісну систему знань про методологію, методи і методикку науково-

психологічного дослідження, види науково-психологічного дослідження (теоретичне, емпіричне, прикладне), методологічні принципи та етапи його проведення. Здобувачі набувають знань та умінь розробляти поняттєво-категоріальний апарат науково-психологічного дослідження, узагальнювати та пояснювати наукові факти, будувати концептуальну модель науково-психологічного дослідження, оволодівають методикою підготовки наукових доповідей, статей, тез. Курс сприяє формуванню в здобувачів уміння здійснювати науково-пошукову діяльність, розвиває дослідницькі здібності, науковий світогляд, критичне мислення, творчий потенціал.

3. Мета та завдання курсу

Мета курсу: систематизація та теоретико-методологічне обґрунтування психологічного знання; формування системи теоретичних знань у галузі методологічних основ психології, адекватного представлення теоретичних та практичних основ експериментальної психології, психодіагностики, емпіричних досліджень; підвищення культури наукового мислення, узагальнення, аналізу та синтезу фактів та теоретичних положень психологічної науки; розвиток практичних вмінь організації та проведення психологічного дослідження.

Завдання курсу:

- формування в аспірантів наукового підходу до пояснення та здійснення своєї науково-дослідницької діяльності;
- формування вмінь побудови логіки наукового дослідження, обробки та інтерпретації отриманих даних;
- розвиток здатності застосовувати базові теоретичні знання у наукових експериментальних дослідженнях, аналітичній та викладацькій діяльності.

4. Компетентності та програмні результати навчання

Вивчення освітньої компоненти «Методологія наукового психологічного дослідження» спрямовано на формування таких **програмних компетентностей:**

Інтегральна компетентність:

- здатність розв'язувати комплексні проблеми в галузі професійної, у тому числі дослідницько-інноваційної діяльності, що передбачає глибоке переосмислення наявних та створення нових цілісних психологічних знань та професійної психологічної практики.

Загальні компетентності:

- ЗК 1. Здатність проводити дослідження на відповідному рівні на основі системного наукового світогляду.

Фахові компетентності спеціальності:

- СК1. Здатність виокремлювати, систематизувати, розв'язувати та прогнозувати актуальні психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження;
- СК5. Уміння толерувати невизначеність і доводити унікальність власного наукового пошуку в умовах інформаційного / цифрового суспільства.

Програмні результати навчання:

- ПРН 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел на основі сучасних методологій наукової діяльності та інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій.
- ПРН 2. Знати та переосмислювати існуючі та \ або створювати (за потреби) нові теоретичні моделі та психологічні підходи до аналізу й інтерпретації одержаних результатів наукового дослідження.
- ПРН 6. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.

Знання, засвоєні в межах зазначеної освітньої компоненти, будуть використані при написанні науково-дослідних та кваліфікаційних робіт, для розширення власного та професійного світогляду.

Результати навчання	Методи викладання і навчання	Форми оцінювання
ПРН 1. Здійснювати пошук, опрацювання та аналіз професійно важливих знань із різних джерел на основі сучасних методологій наукової діяльності та інформаційно-комунікаційних (цифрових) технологій.	Лекція Дискусія Опрацювання джерельної бази дослідження. Виконання практичного завдання Підготовка індивідуальних презентацій, що відображають логіку методологічної побудови в контексті дослідження.	Колегіальне оцінювання Поточний контроль
ПРН 2. Знати та переосмислювати існуючі	Лекція	Поточний контроль

та \ або створювати (за потреби) нові теоретичні моделі та психологічні підходи до аналізу й інтерпретації одержаних результатів наукового дослідження.	Дискусія Підготовка презентації досліджень, обраних за варіанти дизайну власного дослідження; Виконання практичної роботи	Презентація індивідуальної роботи
ПРН 6. Виокремлювати, систематизувати, розв'язувати, критично осмислювати та прогнозувати значущі психологічні проблеми, чинники та тенденції функціонування й розвитку особистості, соціальних груп і організацій на різних рівнях психологічного дослідження.	Лекція Дискусія Виконання творчого завдання: розробка програми емпіричного дослідження Доповідь-презентація за темою дисертаційного проєкту	Поточний контроль Підсумковий контроль Колегіальне оцінювання

5. Обсяг курсу на поточний навчальний рік

	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
Кількість годин всього	16	14	60

6. Ознаки курсу

Рік викладання	Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий
2020-2021 н.р.	1-й	053 Психологія	1	Нормативний

7. Технічне й програмне забезпечення/обладнання

- фліпчарт;
- проєктор;

- друквані матеріали (книга, підручники, методична література, діагностичний інструментарій, методичні матеріали).

8. Політика курсу

При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів вищої освіти, глибина засвоєного ним матеріалу з курсу. Всі завдання практичних занять мають бути виконаними, незалежно від причини відсутності аспіранта на занятті. Завдання до кожної наступної теми викладач надає наприкінці заняття, крім того, вони розміщуються на освітній платформі KSUonline.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перескладання модулів відбувається із дозволу деканату за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Всі вид робіт необхідно виконувати у визначений термін. Якщо аспірант був відсутнім на занятті, тому слід відпрацювати впродовж 2 тижнів на кафедрі.

Політика щодо академічної доброчесності:

На заняттях аспірант має дотримуватися принципів академічної доброчесності. При оцінюванні враховується пізнавальна активність, креативність здобувачів вищої освіти, глибина засвоєного ним матеріалу з курсу. Всі завдання практичних занять мають бути виконаними, незалежно від причини відсутності аспіранта на занятті. Завдання до кожної наступної теми викладач надає наприкінці заняття, крім того, вони розміщуються на освітній платформі KSUonline. Всі вид робіт необхідно виконувати у визначений термін. Якщо аспірант був відсутнім на занятті, тому слід відпрацювати впродовж 2 тижнів на кафедрі.

Виконання навчальних завдань має відповідати вимогам «Положення про академічну доброчесність учасників освітнього процесу Херсонського державного університету» (Наказ від 02.02.2018 № 76-Д)

<http://www.kspu.edu/FileDownload.ashx/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B0%D0%BA%D0%B0%D0%B4%D0%B5%D0%BC%D1%96%D1%87%D0%BD%D1%83%20%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C%20%D0%A5%D0%94%D0%A3.pdf?id=7819d62e-c60d-42f9-bea4-9af1df54657b>

Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання, за яке нараховуються бали. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із викладачем.

9. Схема курсу_1-й семестр

Тема, план, кількість годин (аудиторної та самостійної)	Форма навчального заняття	Список рекомендованих джерел (за нумерацією розділу 11)	Завдання	Максимальна кількість балів
Модуль 1. Методологія дослідження психологічних проблем				
<p>Тема 1. Вступ до методології дослідження психологічних проблем</p> <p>План:</p> <p>1. Наукове пізнання психічних явищ і його результати; 2. Форми психологічних знань і способи їх одержання; 3. Емпіричні та теоретичні труднощі у дослідженні психічних явищ; 4. Базові поняття методології наукового дослідження: дизайн дослідження, дані, змінна, кількісні дані, якісні дані, безперервні і дискретні змінні, теорії, гіпотеза, наукова гіпотеза, статистична гіпотеза.</p> <p><i>Всього 12 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам. роб. 8 год.)</i></p>	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до дискусії з теми семінарського заняття з теми.	5
<p>Тема 2. Макрорівень і мікрорівень наукового дослідження</p> <p>План:</p> <p>1. Загальна логіка процесу наукового пізнання. Етапи наукового пізнання і їх особливості; 2. Класифікація методів психологічного дослідження; 3. Побудова дизайну дослідження. Вибір методу дослідження.</p> <p><i>Всього 12 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам.</i></p>	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до дискусії з теми семінарського заняття. Здійснити аналіз огляду літератури за темою дисертацій на предмет відповідності до сучасної наукової методології (практичне заняття). Сформулювати наукову	10

<i>роб. 8 год.)</i>			проблему (див. завдання 1)	
<p>Тема 3. Методологічні принципи організації психологічного дослідження.</p> <p>План:</p> <p>1. Класифікація принципів: філософська методологія (закони і категорії діалектики); загальнонаукові, частковонаукові, конкретні методики дослідження. 2. Методологічні принципи наукового дослідження. 3. Предмет, завдання, методи психологічного дослідження. Закони в психології (Всього 12 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам.роб. 8 год.)</p>	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до дискусії з теми семінарського заняття. Визначити наукові підходи та наукові принципи відповідно до теми дисертаційної роботи. Скласти програму дослідження (див. завдання 2)	10
<p>Всього за першим модулем 36 год.:</p> <p>Лекції – 6 год. Семінари – 6 год. Самостійна робота – 24 год.</p>				
Модуль 2. Емпіричні психологічні дослідження				
<p>Тема 4. Метод опитування в психології</p> <p>План:</p> <p>1. Побудова загального дизайну опитування. 2. Складання вибірки. Процедури складання імовірнісної, цільової вибірки. 3. Конструювання опитувальників. Надійність і валідність опитувальників. 4. Етичні аспекти проведення опитування. 5. Планування та проведення опитування. <i>Всього 14 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам. роб. 10 год.)</i></p>	Лекція – 2 год., семінар – 2 год.	1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15	Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до дискусії з теми семінарського заняття, Оцінити доцільність і можливість застосування методів опитування в межах досліджень за темами дисертацій	5

<p>Тема 5. Експериментальний метод у психології</p> <p>План:</p> <p>1. Метод експерименту в психології. Залежні та незалежні змінні.</p> <p>2. Експериментальні та контрольні умови. Експеримент як соціальна ситуація.</p> <p>3. Артефакти в експерименті. Ефект плацебо або Хоторна; ефект Пігмаліона (Розенталя); ефект аудиторії; ефект первинності (першого враження). Способи подолання помилок.</p> <p>4. Організація і проведення експериментального дослідження. Етапи експериментального дослідження</p> <p><i>(Всього 14 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам. роб. 10 год.)</i></p>	<p>Лекція – 4 год., семінар – 2 год.</p>	<p>1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15</p>	<p>Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до дискусії з теми семінарського заняття.</p> <p>Оцінити доцільність і можливість застосування експерименту в межах досліджень за темами дисертацій.</p>	<p>5</p>
<p>Тема 6. Кількісний і якісний аналіз у психологічних дослідженнях.</p> <p>План:</p> <p>1. Кількісний аналіз і його значення.</p> <p>2. Статистичні критерії в психології.</p> <p>3. Якісний аналіз. Основні розумові операції. Інтерпретація даних дослідження.</p> <p><i>(Всього 14 год (лекц. 2 год., сем. 2 год., сам. роб. 10 год.)</i></p>	<p>Лекції – 2 год. Семінар – 2 год.</p>	<p>1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15</p>	<p>Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до дискусії з теми семінарського заняття.</p> <p>Здійснити аналіз концептуальних зв'язків між теоретичними та емпіричними частинами дисертації.</p> <p>Побудувати програму емпіричного дослідження з теми дисертації (див. Завдання 3)</p>	<p>10</p>
<p>Тема 7. Вимоги, структура та оформлення дисертації</p> <p>План:</p>	<p>Лекція – 2 год. Семінар – 2 год.</p>	<p>1; 2; 3; 4; 9; 10; 11; 15</p>	<p>Проаналізувати рекомендовану літературу; підготуватися до дискусії з теми семінарського</p>	<p>10</p>

1. Структура дисертації та її основні елементи. 2. Наукометричні бази даних. 3. Можливості пошуку наукової інформації на електронних ресурсах. (Всього 12 год (лекц. 2 год., сем. 2 год. сам. роб. 8 год.)			заняття. Визначити тезаурус дисертаційної роботи. Оформити список наукових джерел за різними стилями. (див. завдання 4)	
Всього за другим модулем – 54 год.: Лекції – 10 год. Семінари – 8 год. Самостійна робота – 36 год				
Всього: лекц. – 16 год., семінари – 14 год., сам. роб. – 60.				

9. Система оцінювання та вимоги: форма (метод) контрольного заходу та вимоги до оцінювання програмних результатів навчання

Максимальна кількість балів – 100 балів.

Форма (метод) контрольного заходу, критерії оцінювання та бали:

Модуль 1. Методологія дослідження психологічних проблем

30 балів

Модуль 2. Емпіричні психологічні дослідження

30 балів

Екзамен: 40 балів

Критерії оцінювання

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

здобувача за перший модуль «Методологія дослідження психологічних проблем»

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Участь у дискусії з теми семінарських занять	3	5	15
Виконання практичних завдань	2	5	10
Доповідь-презентація за темою дисертаційної роботи	1	5	5
Всього:			30

УМОВИ ВИЗНАЧЕННЯ НАВЧАЛЬНОГО РЕЙТИНГУ

здобувача за другий модуль «Емпіричні психологічні дослідження»

Форми оцінювання	Кількість	Максимум балів за 1	Разом
Участь у дискусії з теми семінарських занять	4	5	20
Виконання практичних завдань	2	5	10
Всього:			30

ВИМОГИ І КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Оцінювання успішності за кожним із запланованих видів робіт здійснюється у відповідності до таких критеріїв:

Види робіт	Кількість балів за один вид робіт	Критерії оцінювання
Участь у дискусії на семінарському занятті	5	Здобувач надає ґрунтовну відповідь на питання; комплексно розв'язує поставлене завдання, правильно застосовуючи отримані знання з навчальної дисципліни; повністю розкриває зміст матеріалу відповідно до поставленого питання чи

		проблеми, вправно оперуючи поняттями й термінами; відповідь буде послідовно і правильно; вільно володіє спеціальною термінологією з дисципліни.
	4	Здобувач комплексно розв'язує поставлені питання; правильно розкриває основний зміст матеріалу відповідно до поставленої проблеми; точно використовує спеціальну термінологію. У відповіді можливі 1-2 неточності у використанні спеціальної термінології, несуттєві помилки у викладі матеріалу, що докорінно не змінює зміст.
	3	Зміст питань викладено частково, не завжди послідовно; відповідь неповна, але зміст залишається; у відповіді можливі 1-2 неточності у використанні спеціальної термінології, помилки у викладі матеріалу, що докорінно змінює зміст
	1-2	Зміст не розкрито; здобувач не відповідає на поставлені запитання; у відповіді наявні грубі помилки у використанні спеціальної термінології, суттєві помилки у викладі матеріалу, що докорінно змінює зміст.
Виконання практичних завдань	5	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє належний рівень знань і розуміння психологічної проблеми, здатність до самостійного, системного, логічного і послідовного мислення, мовно-стилістичну досконалість.
	3-4	Роботу виконано і подано вчасно; автор демонструє достатню обізнаність із темою, виклад має логічний і послідовний характер, однак у тексті наявні певні недоліки, що свідчить про недостатнє усвідомлення сутності психологічної проблеми Окремим частинам викладу бракує аналітичного характеру.
	1-2	Роботу виконано і подано вчасно. Автор демонструє достатню обізнаність з матеріалом, однак роботі суттєво бракує систематичного аналізу й логічного та послідовного викладу. Психологічну проблему викладено буденною мовою, у тексті бракує наукової обґрунтованості.

	0	Завдання не виконане у визначений викладачем термін.
Доповідь-презентація за темою дисертаційної роботи	5	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно. Доповідь структурована, логічна, послідовна; містить елементи проблемного підходу. Доповідач демонструє володіння матеріалом і здатність відповісти на запитання аудиторії.
	3-4	Доповідь підготовлена і виголошена вчасно, але без дотримання тих чи тих вимог, викладених вище.
	1-2	Доповідь містить прогалини та помилкові твердження. Доповідач не демонструє належної підготовки та/або не готовий відповідати на змістовні запитання.
	0	Доповідь не підготовлена у визначений викладачем термін.

Критерії оцінювання відповіді на екзамені:

40 балів: Здобувач має глибокі міцні і системні знання з усієї навчальної дисципліни, може чітко сформулювати основні дослідницькі напрями, використовуючи психологічну термінологію, вільно володіє понятійним апаратом, знає основні проблеми навчальної дисципліни, її мету та завдання. Вміє застосовувати здобуті теоретичні знання у практичній діяльності, використовує здобуті навички у практичній роботі.

35 балів: Здобувач має ґрунтовні знання з курсу, може чітко сформулювати основні напрями у методології психології, використовуючи психологічну термінологію, вільно володіє понятійним апаратом, знає основні проблеми навчальної дисципліни, але може допустити неточності в характеристиці окремих питань.

30 балів: Здобувач знає програмний матеріал повністю, але не вміє самостійно мислити, не може вийти за межі теми та заданих прикладів, не поєднує надану інформацію з іншими психологічними знаннями та навичками.

20 балів: Здобувач знає основні теми курсу, але його знання мають загальний буденний характер, іноді підкріплений практичними прикладами. Замість чіткого термінологічного визначення пояснює теоретичний матеріал на побутовому рівні та обмеженому життєвому досвіді. Має недоліки в застосуванні практичних вмінь.

До 20 балів: Здобувач має фрагментарні знання з усього курсу. Не володіє термінологією, оскільки понятійний апарат не сформований. Не вміє викласти програмний матеріал. Відсутнє розуміння професійних понять, словниковий запас не дає змогу оформити ідею. Практичні навички у виборі критеріїв обробки даних на рівні розпізнавання.

Аспіранти можуть отримати до 10% бонусних балів за участь у конкурсах наукових робіт, неформальній та інформальній освіті.

10. Список рекомендованих джерел (наскрізна нумерація)

Основна:

1. Адаменко М. І., Бейлін М. В. Основи наукових досліджень. Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2014. 188 с.
2. Бочелюк В.Й. Методика та організація наукових досліджень з психології. К. : Центр навчальної літератури, 2018. 356 с.
3. Важинський С. Е., Щербак Т. І. Методика та організація наукових досліджень : навч. посіб. Суми : СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2016. 260 с.
4. Власенко Л., Ладанюк А., Кишенько В. Методологія наукових досліджень. К.: Ліра-К, 2018. 352 с.
5. Корнилова Т.В. Методологические основы психологии. СПб. : Питер, 2016. 320 с.
6. Корольчук М.С. Методологічні та теоретичні проблеми психології. К.: Ельга, 2008. 336 с.
7. Основи науково-психологічних досліджень : навч.-метод. посіб. / Автори : З. М. Адамська, І. П. Андрійчук, О. М. Воронкевич, Г. К. Радчук, С. В. Чопик, М. М. Шпак / ред. Г. К. Радчук. Тернопіль : ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2020. 214 с.
8. Татенко В. О. Методологічні проблеми сучасної психології. *Педагогіка і психологія*. 2012. № 2. С. 11–18.
9. Татенко В. Методологія суб'єктно-вчинкового підходу: соціально-психологічний вимір. К. : Міленіум, 2017.
10. Титаренко Т. М., Кочубейник О. М., Черемних К. О. Психологічні практики конструювання життя в умовах постмодерної соціальності К. : Міленіум, 2014.
11. Фурман А. В. Методологія парадигмальних досліджень : монографія. Київ : Інститут соціальної і політичної психології НАПН України; Тернопіль : ТНЕУ, 2014. 100 с.

Додаткова:

12. Cherniss C. Emotional intelligence : Toward clarification of a concept. *Industrial and Organizational Psychology*. 2010. Vol. 3. P. 110–126.
13. Haig B. D. The importance of scientific method for psychological science. *Psychology, Crime and Law*. 2018. December. P. 1–15.
14. Palmer B., Gardner L., Stough C. The relationship between emotional intelligence, personality and effective leadership. *Australian Journal of Psychology*. 2003. Vol. 55. P. 140–155.
15. Основи методології та організації наукових досліджень: Навч. посіб. для студентів, курсантів, аспірантів і ад'юнтів / за ред. А. Є. Конверського. К.: Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
16. Рибалка В. В. Методологічні питання наукової психології. Київ : Ніка-Центр, 2003. 204 с.
17. Чернілевський Д. В. Методологія наукової діяльності : навч. посіб. Вінниця : Вид-во АМСКП, 2010. 484 с.

18. Слюсаревський М. М. Несходимі терени Психеї: маршрути наукового пізнання: вибр. праці. – К.: Талком, 2019

Web-ресурси:

19. Сайт журналу «Психологічний часопис» <http://ua.appsyjournal.com/>

20. Сайт Інституту соціальної та політичної психології НАПН України . – Режим доступу: <http://ispp.org.ua/biblioteka.htm>

21. Сайт журналу: Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Психологічні науки.
<https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj>

22. Сайт журналу: Інсайт: психологічні виміри суспільства <http://insight.journal.kspu.edu/index.php/insight>